

De knepiga orden

Det finns en hel begreppsflora runt alkohol och droger. Men vad signalerar vi med olika ord? Vi frågade tre personer som på olika sätt arbetar med frågor relaterade till alkohol och andra droger. Att orden är viktiga är de alla överens om.

TEXT Anna Fredriksson ILLUSTRATION Erica Jacobson

MISSBRUK /MISSBRUKARE

Niklas Eklund I vissa fall fortfarande en medicinsk term som är svår att ersätta. Jag kan acceptera det, men tycker inte om det, för det säger ingenting.

Kan ersättas med: substansberoende, bruk eller problematiskt bruk inom olika områden som narkotika, sex, spel, mat.

Missbrukare vill jag absolut inte ta i min mun. Det är att döma någon eller sig själv. Det är väldigt negativt. Jag försöker använda andra ord.

Joar Guterstam Det är ganska vanligt att individer med beroende ogillar termer som missbrukare, alkoholist och narkoman. Eftersom det inte är några oersättliga ord eller väldefinierade facktermer ser jag ingen anledning att använda dem som professionell. Olika varianter av "beroende" är bättre ord i de flesta fall.

Thomas Barrögård Fahlquist Jag tycker i stort inte om begreppet eftersom det oftast associeras till personer som har substansbrukssyndrom. Uttrycket uppfattar jag därför som marginaliserande för denna grupp av personer.

NARKO-MAN

alkoholist

ALKOHOLIST

Niklas Eklund Term som används inom medicinen. I diagnosmanualen DSM5 ersatt med etylier för den som har substansberoende av alkohol. För vissa innebär det att dricka tre öl, för andra två helrör. Om jag pratar om mig själv har jag alltid ett tolkningsföreträde, men jag tycker inte om det.

Joar Guterstam Samma svar som för missbruk/missbrukare.

Thomas Barrögård Fahlquist Tycker i stort inte om begreppet eftersom det förminskar, avhumaniserar och definierar människor socialt, utifrån en sjukdom, snarare än utifrån en bestående personlighet. Dessutom följer definitionen alkoholist med även då man per definition inte längre har ett substansbrukssyndrom.

NYKTER ALKOHOLIST

Niklas Eklund Det är så dumt så det ekar. Jag har behandlats, och anammat nolltolerans, det säger heller inget. Jag har haft ett problem som jag inte längre lider av, men som jag kämpar med varje dag. Det här används inom 12-stegsrelsen och Minnesota-modellen: Titta vad jag är duktig, jag dricker inte sprit längre. Det är taskigt att ta ifrån dem det men det är att måla in alla i ett hörn.

Joar Guterstam Samma svar som för missbruk/missbrukare.

Thomas Barrögård Fahlquist Om man inte längre har en sjukdom kan man knappast definieras utifrån ett sjukdomstillstånd. Vem är det där? Det är en alkoholist och det vet man ju hur de är! Vem är det där? Det är en nykter alkoholist och det vet man väl hur de är? Att få ett substansbrukssyndrom är inget man väljer, oavsett vad okunniga människor säger.

REN

REN

Niklas Eklund Det spyr jag på. Det används bara inom 12-stegsrelsen. Någon som har skött en läkemedelsassisterad behandling kan vara ren på urinprov. Men det är självstigmatiserande och ska bort.

Joar Guterstam "Ren" kan man säga om ett enskilt urinprov till exempel, men det bör undvikas om den person som lämnat provet. Det låter harmlöst men implicerar att personen är oren eller smutsig om hen lämnar ett prov med spår av droger. Drogfri är bättre ord.

Thomas Barrögård Fahlquist Begreppet är rent marginaliserande för en person med substansbrukssyndrom eftersom motsatsen är smutsig-skitig-oren. Innebörden av begreppen missbrukare eller narkoman blir att det är en smutsig-skitig-oren och därmed ovärdig person.

Jag föredrar nykter. När man använder det, utan tillägg av tillmälena alkoholist eller narkoman, likställer man dem som är nyktra och tidigare haft ett substansbrukssyndrom med dem som är nyktra men som inte haft ett substansbrukssyndrom.

nykter alkoholist

MISSBRUKARE

NARKOMAN

Niklas Eklund, ordförande för Brukarföreningen i Stockholm.

Joar Guterstam, specialist i psykiatri på Beroendecentrum Stockholm /Karolinska Institutet.

Thomas Barrögård Fahlquist, vd för IOGT-NTO:s behandlingshem Dagöholm.

Narko-man

NYKTER ALKOHOLIST

Ren

Språket går balansgång

Anna Vogel är universitetslektor vid institutionen för svenska och flerspråkighet vid Stockholms universitet. Hon forskar bland annat om laddade ord. Så här kommenterar hon efter att ha läst de olika argumenten:

"Genom ord om alkohol och droger, och människorna som nyttjar dem, kommer vi att se underliggande normer och värderingar, precis som de intervjuade påpekar. En sådan norm är att alkohol och droger är skadligt och dåligt. Detta syns inte bara i "ren", utan också i "missbrukare", där miss står för något oönskat, jämför "misslyckad" och "misstag".

Vi hör ofta en önskan om att slippa etiketter, att människor

bara ska få vara människor. Det är viktigt att vi bemöter varandra med respekt, och bara tar upp sådant som är relevant utifrån situationen. Vi bör alltid ställa oss frågan "är det relevant i sammanhanget att berätta att personen har ett problematiskt förhållande till droger etcetera."

Men i ett rättighetsbaserat samhälle kommer vi också att behöva berätta vilket stöd olika personer, med olika behov, har rätt till. Då räcker det inte med

att bara kalla någon "människa". Denna motsättning mellan att å ena sidan behandla alla lika och å andra sidan se till vars och ens unika behov är en svårighet och balansgång, som samhället, människan och därmed också språket måste hantera."

Anna Vogel

Foto: Anna Fredriksson